

Esquemes i resums d'història d'Espanya

La Segona República espanyola (1931-1936)

El 12 d'abril del 1931, unes eleccions municipals convocades convocades pel cap de govern general Berenguer i celebrades durant el govern de l'almirall Aznar, donen el triomf al partit republicans a 41 de les 50 capitals de província El Rei Alfons XIII, valorant que unes properes eleccions generals donarien un resultat similar i havent perdut a més el suport de l'exèrcit, abandona l'exercici del poder i parteix a l'exili. El dia 14 proclama la República, dirigida per un govern provisional encapçalat per Niceto Alcalá Zamora, que després serà primer president de la República És clar la caiguda de la monarquia no va ser un fet sobtat, i cal buscar les causes en el desprestigi en que s'havia anat forjant, a partir de la farsa electoral ideada per Cánovas del Castillo a partir de la Restauració, del caciquisme, la corrupció i la falta d'una veritable democràcia, al que s'ha d'afegir la llarga i sagnant guerra del Marroc i la mateixa dictadura de Primo de Rivera, que havia acabat de deteriorar qualsevol imatge democràtica del monarca.

Proclamació de la República

Pacte de Sant Sebastià

Pacte de Sant Sebastià. Agost de 1930. Signat pels més importants dirigents republicans, socialistes i alguns a títol individual. Objectius: acabar amb la monarquia mitjançant un aixecament militar recolzat per civils. Es crea el Comité Revolucionari, presidit per Niceto Alcalá Zamora.

Proclamació de la República

Es proclama el 14 d'abril, el Comité Revolucionari es converteix en Govern Provisional de la República.

Etaques

- Govern Provisional: abril 1931-juny 1931
- Bienni Progressista: juny 1931-novembre 1934
- Bienni Conservador: novembre 1933-febrer 1936
- Front Popular.

Govern Provisional

- Convoca eleccions generals amb sufragi universal masculí (majors de 23 anys)
- Esclaten els primers problemes: crema de convents a Madrid, vaga de la Telefònica, amneaces de la dreta)

Bienni Progressista

En les eleccions generals de 1931, varen obtenir la majoria republicans i socialistes, Manuel Azaña es va convertir en cap de govern i Niceto Alcalá Zamora en President de la República.

Constitució de 1931:

- Espanya és declarada com “una República de treballadors de totes classes”.
- El poder legislatiu resideix el les Corts, d'una sola cambra, el Congrés de Diputats, les atribucions de la qual estan pel damunt de les altres institucions.
- El executiu resideix el Consell de Ministres i en el President de la República, elegit per les Corts, el president nomena al seu cop al del Consell de Ministres.
- Declaració de drets dels espanyols: religiosa, d'expressió, de reunió, d'associació, de petició, de residència, de circulació, d'inviolabilitat de correspondència...
- Per primer cop a Espanya, s'estableix el sufragi femení.
- Supressió del privilegi (entre ells la possible anul.lació de la noblesa com a entitat jurídica).
- Possibilitat de socialitzar la propietat i els principals serveis públics (terres, mines, bancs, ferrocarrils...)
- Possibilitat d'autonomia de les regions.

Intents de Reforma

Relacions Església estat

- Es preveu extingir en dos anys el pressupost del clergat i del culte.
- Es prohibeix als ordres religiosos d'ensenyar.
- Dissolució de la Companyia de Jesús, passant els seus béns a l'estat.
- Introducció del matrimoni civil i el divorci
- Secularització dels cementeris.
- Expulsió del primat d'Espanya, cardenal Segura (antirepublicà).

Ensenyament i cultura

- Creació de 13.000 aules en dos anys.
- Tot i això, insuficients per substituir les de l'Església
- Institución Libre de Enseñanza (vol la renovació pedagògica).

Qüestió militar

- Hi havia un oficial per cada cinc soldats (excés d'oficials)
- La guerra del Marroc havia creat gran nombre d'ascensos immerescuts o irreglamentaris
- Azaña, a més de President del govern, ministre de la Guerra, exigeix el jurament de fidelitat a la República als militars, que poden escollir retirar-se amb el sou íntegre si no el volen prestar.
- Anul.lació dels ascensos no reglamentaris, això provocarà el ressentiment de molts militars *africanistes*.
- Tancament de l'Acadèmia Militar de Saragossa, per no ser necessaris més oficials.
- Noves divisions orgàniques de territoris militars.
- Servei militar obligatori i universal.

Problema agrari

- Era un dels majors que tenia plantejats Espanya, la meitat de la població activa treballava en l'agricultura. A Andalusia, Extremadura i Castella, més de la meitat de la terra estava en mans d'un

petit grup de propietaris, que moltes vegades la conreaven malament o no la conreaven, o bé es dedicaven a cultius que requerien escassa mà d'obra, amb la qual cosa existia un elevadíssim nombre de jornalers sense feina.

-*Llei de Reforma Agrària*, estableix la possibilitat d'expropiar sense indemnització les finques dels *Grandes d'Espanya* i amb indemnització de la resta de finques que no fossin degudament conreades.

-Confiscació de les terres dels que havien participat en l'intent de cop d'estat de Sanjurjo.

-*Institut de Reforma Agrària*. Encarregat de repartir les terres entre els pagesos. En dos anys se'n varen instal·lar 12.000 en lloc del 60.000 previstos.

-La Llei de Reforma Agrària provocà les iras dels terratinents sense acabar de satisfer els pagesos.

Qüestió regionalista

-El mateix 14 d'abril, Macià havia proclamat l'Estat Català dins la República Espanyola, el govern va enviar dos ministres catalans a Barcelona a resoldre la crisi.

-Tal com preveia la Constitució, s'atorga autonomia a Catalunya, aprovant les Corts un *Estatut d'Autonomia*, previament prebiscitat pel 90 per cent del cos electoral, el 99 per cent dels votants.

-Es varen redactar diversos projectes d'autonomia, però a part de Catalunya, solament el País Basc se'n va aprovar un altre, però ja a inicis de la guerra civil, el retard fou degut a les desavinences entre el PNB i el PSOE, que considerava el primer projecte massa conservador.

-A Galícia se'n va plebiscitar un altre, que ja no va poder dur-se a terme.

Problemes socials

-La legislació laboral va avançar considerablement éssent ministre de treball Largo Caballero, amb lleis de jornada màxima, contractes laborals, accidents en l'agricultura, etc.

-Dins de l'anarquisme va anar agafant preponderància la F.A.I, l'organització més radical, partidària d'una revolució immediata i violenta si era necessari, això fou possible per la pobresa que regnava a extenses zones de l'Espanya rural, amb la consegüent fam de terra i de feina.

-Las vagues, les insurreccions i les ocupacions de terres varen arribar a posar en perill la pròpia República. L'episodi de *Casas Viejas*, a Andalusia va propiciar la caiguda del govern republicà-socialista, i la dimissió d'Azaña.

La crisi de la República de centreesquerra

-La República va tenir com a enemics, per la dreta, els terratinents (inquiets per la Reforma Agrària), la gran burgesia (temerosa del moviment obrer), de l'Església (a qui se li llevava el pressupost de l'estat, l'exercici de l'ensenyament i se li limitaven el béns a posseir, a més de veure la secularització de l'estat), dels militars *africanistes*, molts d'ells rebaixats en l'escalafó i d'altres militars conservadors, preocupats per la política d'esquerres.

-Sorgiren petits grups de caire feixista, com les J.O.N.S i Falange Espanyola, fundada per José Antonio Primo de Rivera, fill del Dictador, grups que després s'uniren. Defensaven la formació de grups paramilitars.

-El 1932 es va crear la C.E.D.A, dirigida per José Mª Gil Robles, de caire autoritari i antirepublicà.

-Però també per l'extrema esquerra, el gran nombre de vagues, revoltes i ocupacions de terra, varen posar en perill el govern.

-L'agost de 1932, el general Sanjurjo va protagonitzar un intent de cop d'estat, que va fracassar.

-El 1.933 es va crear la Unió Militar Espanyola (U.M.E), de caire conservador.

-El 1.933, un aixecament de anarquista a Casas Viejas (Cadis), reprimit violentament per la Guàrdia Civil, unit tot això a la insatisfacció pel repartiment de terres, va llevar el suport obrer al govern i

Azaña es va veure obligat a dimitir.

Bienni conservador (1933-35)

- Les eleccions de novembre de 1933 donaren la majoria als partits de centre i dreta, especialment a la *Confederación de Derechas Autónomas* (CEDA) de José Mª Gil Robles, i Partit Radical
- La CEDA, inspirava recels entre la resta de forces de centre i esquerra. El President Alcalà Zamora va encarrregar al líder radical Alejandro Lerroux, de formar govern, que donà pas a tres ministres de la CEDA

Paralització de les reformes

- En el camp agrari, es va paraitzar la reforma i es va fixar la devolució de les terres expropiades als terratinents i es va anul.lar la cessió temporal de terres als pagesos.
- Es va concedir total llibertat de contractació, fet que va representar una tendència a la baixa dels sous.
- La qüestió agrària va enfrontar greument la Generalitat de Catalunya amb el govern: la *Llei de Contractes de Conreu*, promulgada per aquella, permetia als arrendataris de la vinya (rabassaires) accedir a la propietat de les terres que treballaven mitjançant un pagament taxat. Els propietaris catalans cercaren el suport de la *Lliga*, i les Corts enviaren la llei al Tribunal de Garanties Constitucionals, que la va anul.lar.
- Es va paral.litzar també l'estatut basc.
- Es va aprovar una amnistia pels sublevats de 1932 (Sanjurjo...)

La Revolució d'Octubre de 1934

- Havent-se tornat enrere les reformes endegades per l'anterior govern, les forces del moviment obrer, especialment la U.G.T, convoquen un seguit de vagues generals, fet que és respòs pel govern amb la declaració de l'estat de guerra, que permetia la intervenció de l'exèrcit per reprimir el moviment.
- A Astúries, els fets tingueren especial rellevança, per acord entre socialistes, comunistes i anarquistes, columnes d'obriers armats amb dinamita ocuparen ajuntaments i s'encarregaren de dirigir els subministraments d'aigua, electricitat i aliments i dels transports.
- Foces militars vingudes d'Àfrica, varen reprimir amb duresa la insurrecció. Els resultats finals foren de 1000 morts entre els miners, 450 entre els soldats i 2000 ferits, a més dels empresonats.
- A Catalunya, el president de la Generalitat, Lluís Companys, proclama la República Catalana dins la República Federal Espanyola.
- La rebel.lió fou sufocada de nou per la declaració de l'estat de guerra i el govern de la Generalitat, el ple de l'Ajuntament de Barcelona, i més persones, fins a un total de 3.500, varen ésser empresonades.
- Es calcula que el 1936 encara quedaven a les presons més de 30.000 presoners dels fets de 1934.

La crisi del govern de centredreta

- La C.E.D.A va influir per un enduriment de la política governamental.
- Es va suspendre l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.
- Es tornaren les propietats a la Companyia de Jesús.
- Gil Robles va ser nomenat ministre de la guerra, i Franco (que havia participat en els fets d'Astúries), cap d'Estat Major.
- Un projecte volia reformar la Constitució en el sentit de restringir les autonomies, abolir el

divorci, i en negar la possibilitat de socialitzar la propietat.

-L'afer de l'*Straperlo* (una ruleta trucada implantada a diversos casinos i autoritzada pel govern), i altres escàndols, va obligar Lerroux a dimitir.

-Es va nomenar nou cap de govern a José Chapaprieta, que no va poder assolir majoria estable, i després Portela Valladares, la missió del qual era en realitat convocar noves eleccions.

El Front Popular

-Considerant la seva derrota anterior, veient la necessitat d'emprendre reformes, republicans, socialistes i comunistes decideixen presentarse en llistes conjuntes a les eleccions, en el que s'anomenarà el *Front Popular*, el programa del qual demanava amnistia pels empresonats d'octubre de 1934 i la reintegració en els seus càrrecs i lloc de treballs pels represaliats en aquells fets, a més de la reanudació de les reformes del primer bienni.

-La dreta es va agrupar en el *Bloc Nacional*, dirigit per la C.E.D.A.

-El resultat de les eleccions, celebrades del febrer de 1936, marcaren una clara divisió d'Espanya: el Front Popular va obtenir el 48 % dels vots, mentre que el percentatge per la dreta fou del 46,5%, mentre el centre assolí només el 5,4.

El govern del Front Popular

-Manuel Azaña fou nomenat President de la república, mentre Santiago Casares Quiroga assolí la presidència del govern.

-Es varen amnistiar els represaliats dels fets d'octubre de 1934.

-El nou govern va reemprendre la política reformista del primer bienni republicà

-Els sectors més conservadors reaccionaren amb alarma, alguns empresaris tancaren fàbriques, l'Església va témer un resorgimen de l'anticlericalisme.

-Per la seva banda, els sectors més radicals d'esquerres varen crear un clima de crispació social: ocupació de terres, desordres públics i violència. El propi Largo Caballero era partidari d'una revolució.

-Falange Espanyola s'uneix a aquest clima, participant en enfrontaments al carrer ("Dialéctica de los puños y las pistolas")

-Entre els sectors més conservadors començava a propagar-se la idea de la necessitat d'un cop d'estat que posés fi al govern del Front Popular i implantés una dictadura militar.

Partits i organitzacions durant de II República

Partits d'esquerra:

-*Partido Socialista Obrero Español (PSOE)*. Una ala reformista (Julián Besteiro, Indalecio Prieto) i un ala radical, partidaris d'una revolució (Francisco Largo Caballero).

-*Acción Republicana* (Manuel Azaña). Es va fusionar amb el *Partit Socialista Radical*, formant *Izquierda Republicana*.

-*Partido Radical Socialista* (Marcelino Domingo)

-*Partido Comunista de España* (José Díaz, Dolores Ibárruri).

-Entre els partits autonomistes: *Esquerra Republicana de Catalunya* (Francesc Macià. Lluís Companys, que varen ésser presidents de la Generalitat de Catalunya). Introdueix per primer cop el nacionalisme d'esquerres.

-*Organización Republicana Autonomista Galega (O.R.G.A)* (Santiago Casares Quiroga).

Partits de centre:

- Partido Radical* (Alejandro Lerroux).
- Derecha Liberal Republicana*. (Niceto Alcalá Zamora)

Partits de dreta:

- Renovación Española* (José Antonio Aguirre). Monàrquics Alfonsins.
- Comunión Tradicionalista*. Monàrquics carlins.
- Partido Agrario*.
- Acción Popular* (Cardenal Herrera Oria). Va ser l'eix de la:
- Confederación Española de Derechas Autónomas (C.E.D.A.)*. (José Mª Gil Robles)
- Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista (J.O.N.S)* (Ramiro Ledesma Ramos). De caire autoritari.
- Falange Española* (José Antonio Primo de Rivera). També de caire autoritari.
- Entre els partits autonomistes: *Lliga Regionalista de Catalunya* (Francesc Cambó) i *Partit Nacionalista Basc*, que a partir de 1933, es va decantar més cap a l'esquerra (José Antonio Aguirre, que va ser primer *lehendakari* de l'autonomia basca).

Organitzacions obreres

- Confederació Nacional del Treball (C.N.T.)* (Ángel Pestaña, Joan Peiró). La més influent i amb major nombre d'afiliats.
- Federació Anarquista Ibèrica (F.A.I)* (Juan García Oliver, Buenaventura Durruti). De caire radical, partidaris de la insurrecció obrera i la revolució immediata.
- Unió General de Treballadors (U.G.T)*. Socialista.

Cloenda

La Segona República Espanyola i l'actuació dels seus governs és encara avui dia un tema que origina molta controvèrsia. Si que podem dir que, en aquell moment, Espanya era un país amb unes grans diferències socials, un gran nombre de jornalers sense terra, una forta concentració de la propietat, un elevat percentatge d'analfabetisme, una escassa industrialització. El liberalisme implantat en el segle XIX no havia significat una redistribució de la propietat agrària, una industrialització ni una autèntica democràcia.

La necessitat de reformes era evident. A voltes s'ha criticat la forma en que es van dur a terme, però això ja és una altra qüestió.

A tot això s'hi ha d'afegir l'hostilitat de certs grups amb poder econòmic vers qualsevol tipus de reforma, una hostilitat que no venia de nou, ja s'havia vist durant la Restauració o durant la dictadura de Primo de Rivera. Aquests grups són els que conspiraren per dur a terme un cop d'estat contra la República que finalment es va convertir en guerra civil.

El panorama mundial no va ser tampoc favorable a la Segona República: és l'època d'auge de les solucions autoritàries o dictatorials: Mussolini, Hitler...però també Stalin i l'estalinisme, no ho hem d'oblidar. Dictadures despòtiques que en gran part per ignorància, agrupaven admiradors o seguidors. Tot això en el context d'una gravíssima crisi econòmica mundial.

Un altre tema debatut ha estat l'actuació dels grups d'esquerra en fets com la revolució d'Astúries: va ser un esclat inevitable davant una situació molt difícil per a la classe treballadora o va constituir una irresponsabilitat i un cop contra la legalitat republicana.

Deixem el debat obert i esperem que els historiadors hi diguin la seva.